

FİİLİMSİLER

Fiillerden türeyen, cümlede “ ad, sıfat ve zarf ” olmalarının yanı sıra eylem (fiil) anlamlarını da kaybetmeyen, fakat fiiller gibi çekime girmeyen sözcüklere **fiilimsi** denir.

FİİLİMSİLERİN ÖZELLİKLERİ

1. Fiil kip ve kişi eklerini almazlar, yani fiiller gibi çekime girmezler.
2. Fiilimsilerin olumsuzu yapılabilir.
3. Fiilimsiler isim çekim eklerini alabilirler.
4. Fiilimsiler cümlede doğrudan yüklem olamazlar. Yüklem olabilmeleri için ek fiil almaları gerekir.
5. Fiilimsiler, buldukları cümleyi birleşik yapıya hale getirir.
6. Fiilimsiler birleşik cümlelerde yan cümle kurarlar.
7. Fiilimsi ekleri yapım ekidir.

Fiilimsiler görevlerine göre üç grupta incelenir:

1. İSİM FİİLLER: Fiillerden türeyen ve eylem anlamlarını kaybetmeden cümlede **isim** görevinde kullanılan sözcüklere **isim fiil** denir.

İsim fiiler, fiillere getirilen “-**me**, -**ma**, -**mek**, -**mak**, -**ış**, -**iş**, -**uş**, -**üş**” ekleriyle yapılırlar.

NOT: İsim fiil eki olan “-**me**, -**ma**” ile olumsuzluk eki olan “-**me**, -**ma**” yı birbirine karıştırmamaya da dikkat etmemiz gerekir.

Örnekler:

- Bu notlara çalış**ma**nız gerek.
- Artık uyan**ma** ve ders çalış**ma** vakti geldi.
- Kitap oku**ma**yı çok seviyorum.
- Buralardan git**me**yi düşünüyorum.
- Arkadaşıma mektup yaz**ma**k istiyorum.
- Bu konuyu iyice düşün**me**k gerekiyor.
- Amasya’ya gel**me**nize çok sevindim.
- Seninle tartış**ma**k istemiyorum.
- Neşeli olduğu geli**ş**inden anlaşılıyor.
- Gün biter gül**üş**ün kalır bende.
- Seninle akşamları yürüy**üş**e çıkalım.
- Bir bak**ış**ı ömre bedel.
- Adamın yalvar**ış**larını görmeliydiniz.
- Yeni yapılan okulun açılı**ş**ı yapıldı.

2. SIFAT FİİLLER: Fiillerden türeyen ve eylem anlamlarını kaybetmeden cümlede **sıfat** görevinde kullanılan sözcüklere **sıfat fiil** denir.

Sıfat fiiller, fiillere getirilen “-**an**, -**ası**, -**mez**, -**ar**, -**dik**, -**ecek**, -**miş**” ekleriyle yapılırlar.

Örnekler:

- İşley**en** demir ışıldar.
- Dün okula gelen**en** adamı tanıyor musun?
- Kırılı**ası** ellerini üzerimden çek.
- Yıkılı**ası** evlerinden kötülük fişkınyor.
- Kör ol**ası** adam hayatımızı kararttı.
- Annemin öpü**lesi** ellerinden tuttum.
- Ödevimi tüken**mez** kalemle yazdım.
- Dönül**mez** akşamın ufkundayız, vakit çok geç.
- Bilin**mez** diyarlara gidiyorum.
- Çok gül**er** yüzlü bir insandı.
- Erken kalkmak için çalar**ar** saati kurdum.
- Oku**duğ**unuz kitapları vaktinde teslim edin.
- Saatlerdir tanı**dık** bir yüze rastlayamadık.
- Amasya’da gezilme**dik** yer bırakmadık.
- Okun**acak** kitapları ayrı yere koydum.
- Gele**cek** hafta sınavım var.
- Ölmüş eşek kurttan korkmaz.
- Ağar**muş** saçlar sevgiye engel değildir.

ÖNEMLİ: İsim fiil ve sıfat fiil ekleriyle türetilen bazı kelimeler kalıplaşarak **fiilimsi özelliklerini kaybeder ve kalıcı isim** olurlar. Bu eklerle yapılan bir kelimenin kalıcı isim olup olmadığı ancak cümle içindeki kullanımına bakılarak anlaşılır. Kalıcı isim durumuna gelmiş olanların olumsuzu yapılamaz, bu da ayırıcı bir özelliktir.

Örnekler:

* dolma (yemek)	* çakmak (yakma aracı)	* dondurma (yiyecek)
* kaymak (süt kaymağı)	* kavurma (yiyecek)	* danışma(başvuru yeri)
* görüş (fikir)	*deneme (yazı türü)	* yağış (yağmur)
* kazma (kazma aracı)	*yemek (yiyecek)	* sarma (yiyecek)
*dolmuş (ulaşım aracı)	*giyecek (elbiseler)	* geçmiş (mazi anlamında)
*gelecek (istikbal)	* yemiş (meyve)	* tamlama (dil bilgisi-terim)

3. ZARF FİLLER (Ulaçlar – Bağ fiiller) : Fiillerden türeyen ve cümlede zarf görevi alarak yüklemde bildirilen işin zamanını, yapılış biçimini, sebebini veya amacını gösteren, bazen de kelime ve cümleler arasında bağlama görevi üstlenen sözcüklere *zarf fiil* denir.

En çok kullanılan zarf fiil ekleri şunlardır: **-ıp (-ip, -up, -üp), -erek(-arak), -ken, -e.....-e, -ınca (-ince), -r.....-mez, -eli (-alı), -madan (-meden)...**

NOT: *Zarf fiillerin birçoğu kendilerinden sonra bazı kelimelerle veya başka eklerle kalıplaşarak zarf işlevi görür:*

-dığı zaman, -madan önce, -dıktan sonra, -ıncaya kadar, -dığından, -dığı için, -eceği için, -dığı halde

Cümleye kattıkları anlam bakımından zarf fiiller şu şekilde sıralanabilir:

Zaman ifade edenler	Durum ifade edenler
-ınca(-ince), -r.....-mez, - dıkça, -alı(-eli), -ken, -dığında, -ıncaya kadar, -eceği zaman, * Havalar soğuyunca kazakları çıkardık * Eve giderken bize uğra. * Ders anlatılırken dikkatli dinleyin. * Mektubu okuduğunda her şeyi öğrenirsiniz * Yemek yedikten sonra hemen uyudu. * Sizleri tanıdıkça daha çok sevdim. * Sen gideli yüzüm gülmez oldu. * Zil çalar çalmaz dışarı fırladı. * Güneş batıncaya kadar çalıştık. * Yeri geldikçe konuyu tekrar ediyoruz. * Amasya'ya gittiğinizde ona uğrayın.	-arak(-erek), -a.....-a, -madan, -ıp -asıya(-esiye), -maksızın, -cesine -eceği gibi * Kardeşim ağlaya ağlaya eve gitti. * Gençliğimizde güle oynaya yaşıyorduk. * Akşama kadar durmaksızın çalıştı. * Bugün kahvaltı yapmadan okula gitti. * Arkadaşım koşarak yanıma geldi. * Konuyu anlayacağınız gibi anlatmaya çalışıyorum * Bardaktan boşanırcaşına yağmur yağıyor * Adamı öldüresiye dövmüşler. * Ödevlerini bitirip uyumaya gitti. * Bütün geceyi oturmakla geçirdi.
Sebeup ifade edenler	Bağlama görevinde kullanılanlar
-dığından, -makla, -maktan, -dığı için * Çok yemek yediğinden kilo alıyor. * Böyle davranmakla çok yanlış yaptın. * Adamın sözlerine gülmekten bayıldık. * Sizi beklediğim için çok üzgünüm. * Okuması için bir kitap aldım. (Amaç) * Seni görmek için geldim. (Amaç)	Bağlama görevinde kullanılan zarf fiil eki -ıp (-ip, -up, -üp) ekidir. Bu ek çoğunlukla “ ve ” bağlacıyla aynı işlevde kullanılır. Bazen -erek eki de “ -ıp ” eki gibi kullanılabilir. * Arabaya binip gitti.(Arabaya bindi ve gitti.) * Yaşlı kadının elinden tutup karşıya geçirdi. * Yaşlı kadının elinden tutarak karşıya geçirdi. * Yaşlı kadının elinden tuttu ve karşıya geçirdi.

NOT: Zarf fiil ekleri bunlarla sınırlı değildir. Verdiğimiz örneklerdeki eklerin değişik biçimleri veya zarf fiil görevi yapan başka ekler de vardır. Öyleyse, bu eklerin tümünü aklımızda tutmaya çalışmak yerine, zarf fiillerin, fiillere getirilen değişik eklerle türeyerek yine fiilleri ve başka fiilimsileri çeşitli bakımlardan etkilediğini bilmeli ve cümleye bu dikkatle bakmalıyız.

ÖRNEKLER

- Adam saatlerdir *susmamacasına* konuşuyor. (Durum zarfı)
- Onunla, Ankara'ya ilk *gidişimde* tanışmıştık. (Zaman zarfı)
- Hiç konuş*maksızın* odasına çıktı. (Durum zarfı)
- Herkes elinden *geldiğince* muhtaçlara yardım etmeli.
- *Gülünce* gözlerinin içi gülüyor.
- Yollar açıl*ıncaya kadar* bekledik.
- Olayı adeta yeniden yaşıyormuş*çasına* anlattı.
- Eve geç *geldiğinden dolayı* annesinden azar işitti.
- Otobüs *gelinceye dek* burada bekleyeceğiz.
- Bu iş sandığın *kadar* kolay değil.
- Her şey bazen *istediğiniz gibi* olmayabilir.
- Seni *görmek için* geldim.
- Çalıştığın *takdirde* başarılı olur.
- Arkadaşından ayrılalı *beri* neşesi kaçtı.
- Yollar yürü*mekle* aşınmaz.
- Kedi ciğeri *kaptığı gibi* kaçtı.
- İşten ayrıl*makla* hayatının hatasını yaptı.
- Karanlık sokaklarda düş*e kalka* ilerlediler.
- Hiç dinlen*meksizin* altı saat yürümüş.
- Köyden ayrılalı yaklaşık on yıl oldu.
- Kopya *çekerken* kitap açık *olduğu halde* yakalandı.
- Ahmet *geldiği esnada* ben daha uyanmamıştım.
- Köye *vardıkları zaman* güneş yeni doğuyordu.
- Herkes çalıştığın *kadar* başarılı olur.
- Öğretmenini dinley*eceği yerde* arkadaşlarıyla gevezelik ediyor.
- Sözüünü tutmadığın *gibi* bir de beni suçluyor.
- Bütün geceyi seni düşün*mekle* geçirdim.
- İşten anlamadığın *halde* her işe karışıyor.
- Amasya'ya her *gidişimde* o mağazaya uğrarım.